

λοτριωθείσης χώρας εκτάσεις. Τοιουτοτρόπως θὰ εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι τοῦ λοιποῦ τῶν ἀναποφεύκτων συζητήσεων περὶ ἀποζημιώσεων ἐκεῖ ὅπου πρόκειται περὶ τόπων αὐθαιρέτως πολλάκις ὑπὸ τοῦ τυχόντος καταπατουμένων κατ' ἀρχὴν μὴ ἀνηκόντων εἰς τοὺς καλλιεργοῦντας ἢ ἄλλως νεμομένους τὴν γῆν, ἀλλὰ δημοσίας χρήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν.

Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΦΛΩΡΙΝΗΙ ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ ἀνασκαφή αὕτη ἀρξαμένη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1931. Διηυκόλυνεν αὐτὴν ἡ ἔξαγορὰ τοῦ Ἰσοπέδου σχεδὸν ἀγροῦ, ὅστις ἀπετέλει τὸ βόρειον τμήμα τῆς ἀνασκαπτομένης πόλεως. Τὴν δαπάνην ἀνερχομένην εἰς 50 χιλ. δραχμῶν κατέβαλεν ὁ δῆμος Φλωρίνης προτάσει τοῦ Δημάρχου κ. Σαπουντζῆ, ψήφῳ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἐγκρίσει τοῦ Νομάρχου κ. Μπάλκου καὶ συνεπινευόντων πάντων τῶν ἐκλεκτῶν πολιτῶν.

Ἐν μέσῳ τοῦ ἀγροῦ ἐσκάφη ταινία ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἀπεκαλύφθησαν δὲ ἑρείπια οἰκιῶν συνεχῆ εἰς βάθος 0,50 - 1.30. Ἀβαθέστερον εὐρέθησαν τὰ ἑρείπια εἰς τὸ νότιον μέρος, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὁ ἀγρὸς ἀνηφορίζει, τὰ δὲ χώματα κατέρρευσαν πρὸς τὸ ταπεινούμενον βόρειον μέρος. Ἐνεκα τῆς ἀπογυμνώσεως ταύτης τοῦ νοτίου μέρους ἔπαθον ὑπὸ τῆς καλλιεργείας ἐν τῷ μακροῦ χρόνῳ τὰ τε ἑρείπια καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς σκεύη. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ βόρειον μέρος καὶ τὰ ἐπιπόλαια χώματα ἀκόμη ἐνεῖχον θραύσματα ἀγγείων, ἅτινα ἔδει νὰ κεῖνται νοτιώτερον ἐντὸς τῶν οἰκιῶν βαθέως.

Ἡ κατασκευὴ τῶν οἰκιῶν εἶνε διὰ λίθων τὰ κάτω, διὰ πλίνθων δὲ ὠμῶν τὰ ἄνω, ὡς περιέγραψα ἐν τῇ περυσινῇ μου ἐκθέσει.

Ὅλοκλήρους οἰκίας δὲν ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνασκαφή, ἀλλ' ὅσα μόνον μέρη αὐτῶν εὐρέθησαν ἐν τῇ σκαφίσει ταινία. Ἡ μέθοδος τῆς σκαφῆς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν εὐχερῆ ἀποκομιδὴν τῶν χωμάτων, ἡ δὲ διάκρισις τῶν οἰκημάτων ἀφείθη διὰ τὸν προσεχῆ χρόνον. Ἄπορον εἶνε, ὅτι δὲν φαίνεται σαφῆς ὁδὸς τις ἀκόμη.

Τὰ ἐν τοῖς ἑρείπιοις ἀγγεῖα, μεγάλα (πίθοι) ἢ μικρά, εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον τεθραυσμένα. Πίθοι τινὲς ὅμως διατηροῦνται ἀκέραιοι, ὧν τινες ὕψ. 1 50 μ.

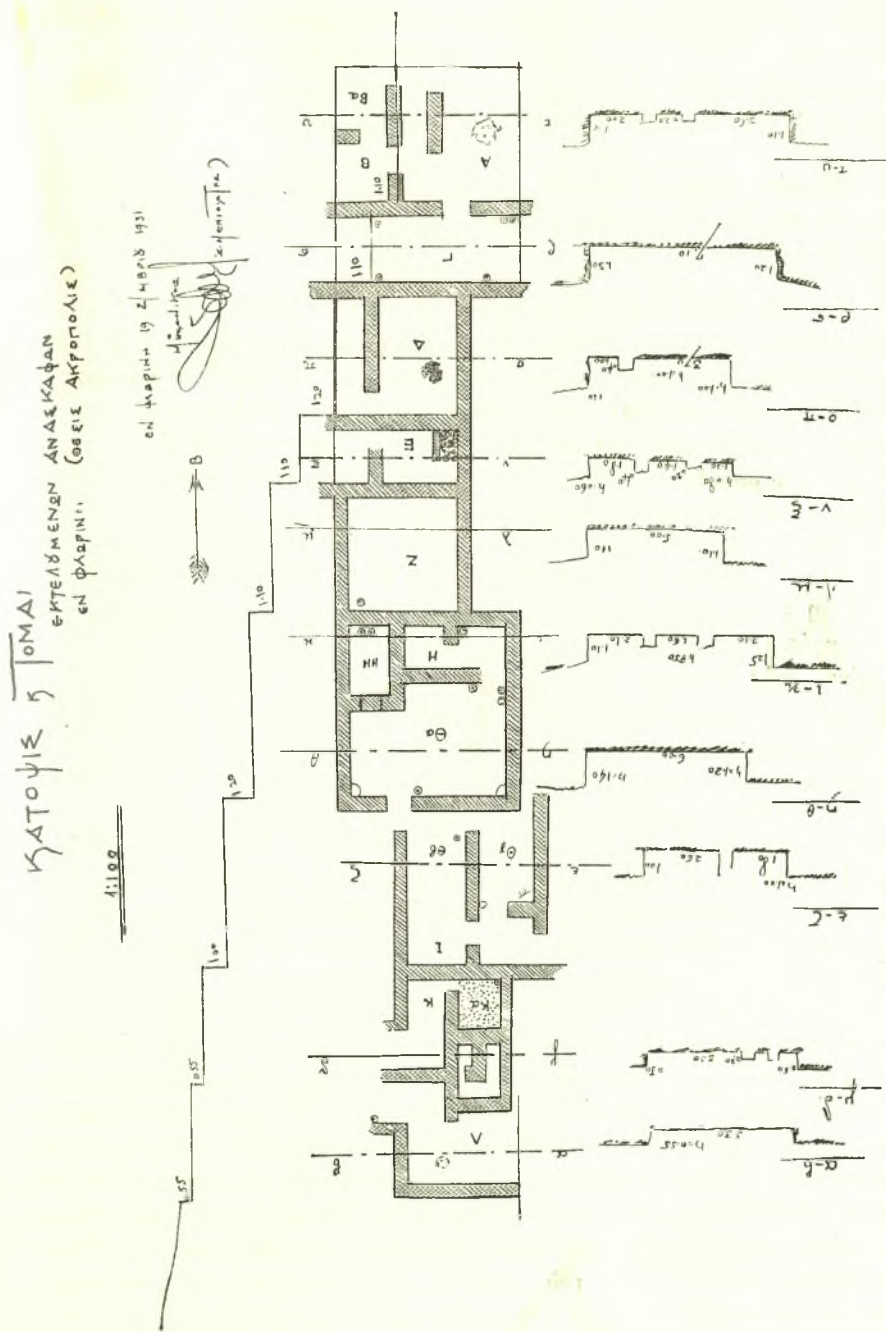
Ἐπειδὴ τὰ ἀγγεῖα δὲν συνεκολλήθησαν ἀκόμη οὔτε πάντα οὔτε ὅλα, συνοπτικῶς ἀναφέρω ἀγανώτους ὑδρίας διώτους μετρίου μεγέθους, πολλὰς κύλικας μελαμβαφεῖς μετ' ἐντύπου ἀστεροειδοῦς κοσμήματος καὶ ἀνθιεμίων ἐντὸς ἐν μέσῳ, σκύφους ἢ σκύφον μετ' ἀναγλύπτων βωμῶν καὶ ἔρωτιδέων, ἕτερον μετ' ἀναγλύπτων σκηνῶν συνουσίας, ἕτερον τεμάχιον μετὰ γραμμάτων

ἑλληνικῶν, χεῖλος πίθου μετὰ σφραγίδος ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ, τεμάχια προσωπείου ἀνθρώπου ἢ ζώων, χαλκοῦν Ἑρμῆν μικρὸν ἀρχαῖζοντα τετραγώνου ἐργασίας, ἔχοντα ἐπὶ τοῦ στελέχους χαρακτὸν κηρύκειον¹, σιδηρᾶς ἀξίνας διαφόρων σχημάτων (κοπῆς καὶ σκαφῆς), σιδηρᾶς ξύστρας, δι' οἷων καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ συλλέγουσι τὴν ζύμην ἐκ τῶν τοιχωμάτων τῆς ζυμωτικῆς σκάφης, ἐπιμήκη σιδηροῦν «ὄβελόν» (μ. 0.78), μέρη κλείθρων ἐκ θυρῶν καὶ κλείδας μεγάλας σιδηρᾶς, λογχῶν αἰχμᾶς, μαχαίρια, χαλκοῦν κοχλιάριον, κλαδευτήρια, ἦλους πολλούς, κεράτων ἐλάφων προιονισμένα τεμάχια, πίσης τεμάχια, μελαίνας μυλοπέτρας ἀπλᾶς καὶ ἐπιμύλια, σῖτον κεκαυμένον (ἀνάμικτον μετὰ βρίζης), σωρὸν ὡς ἀλεύρου κεκαυμένου.

Ἐπειδὴ αἱ οἰκίαι, ὡς εἶπον, δὲν ἀπεκαλύφθησαν ὁλόκληροι, θὰ περιγράψω τί εὐρέθη εἰς ἕκαστον τῶν ἀνασκαφέντων διαμερισμάτων κατὰ τὸ παρατιθέμενον σχέδιον (εἰκ. 1), γενόμενον ἐσπευσμένως τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐν Φλωρίνῃ διαμονῆς μου ἐντολῇ τοῦ φιλόφρονος νομομηχανικοῦ κ. Πανταζίδου ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Μενιδιάτου. Εἰς ἀμφοτέρους ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου. Εἰς τина σημεῖα θὰ ἔχη τὸ σχέδιον τοῦτο ἀνάγκην μικρῶν διορθώσεων, ἐπειδὴ ἐγένετο ἐσπευσμένως καὶ ἄνευ ἐπαρκoῦς συνεννοήσεως· ἀλλ' ὁ προσωρινὸς σκοπὸς τῆς ἐντοπίσεως τῶν εὐρημάτων, δι' ὃν δημοσιεύω αὐτό, δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν πιθανῶν ἀτελειῶν.

Ὁ *χωρὸς Α*, μὴ ἀνασκαφείς ἀκόμη ὅλος, φαίνεται ὅτι εἶνε ἀλλή οἰκία, εἰς ἣν ἀνήκουσι τὰ δωμάτια Β, Β^α, Γ προσιτὰ ἐκ τῆς ἀλλῆς Α. Ἐν τῇ ἀλλῇ τὸ βαθύτερον *χωρὸν* πεπατημένον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μέλανα ἢ ἐρυθρωπὰ χρώματα, τεμάχια πλίνθων, ἀνθρακες, ὄστρακα. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἀπόκροτον κεκαυμένον μέρος ἐν μέρει ἐστρωμένον δ' ὄστράκων· εἶνε ἐστία πυρᾶς. Ἐπ' αὐτῆς τμήμα σιδηροῦ ὄβελου. Ἄτερος ὄβελὸς περαιτέρω ἀκέραιος μετὰ λαβῆς πεπλατυσμένης, αἰχμῆς δ' ἐλαφρῶς πλατείας, ἴσως ἵνα μὴ ἀποπίπτωσι τὰ κρέατα ἢ ἵνα μὴ ὁ ὄβελὸς ἐκφεύγῃ τοῦ κρατευτοῦ κατὰ τὴν ὄπτησιν. Ἄνθρακες τινες εἶνε ἐκ ξύλων λεπτοκαρυᾶς, ἣτις φύεται καὶ νῦν περίξ ἀγρία. Πολλὰ ἀγγεῖα κοινὰ ἢ μελαμβραφῆ (κυρίως κύλικες μετ' ἐντύπων ἀστεροειδῶν κοσμημάτων καὶ ἀνθεμίων ἐντὸς) ἢ ἐρυθρὰ στιλπνά τινα. Εὐρέθησαν προσέτι δύο αἰχμαὶ δοράτων σιδηραῖ, μία μάχαιρα, ἐν χαλκοῦν κοχλιάριον, χαλκοῦν ῥωμαϊκὸν πιθανῶς νόμισμα ἐντελῶς κατεστραμμένον, ἄκρα κέρατος ἐλάφου προιονισμένα καὶ τεμάχια μήτρας προσώπου ζῶου(;). Ὁ τοῖχος ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῇ ἀλλῇ πρὸς δυσμὰς τῆς πυρᾶς δὲν εἶνε τόσον κανονικός, ὅσον δεικνύει τὸ σχέδιον, οὔτε παράλληλος πρὸς τὸν δυτικώτερον καὶ ἴσως οἱ λίθοι εὐρη-

¹ Πρέπει νὰ παραβληθῇ οὗτος πρὸς τὸν εὐρεθέντα ἐν Περγλεπὲ (Πριλάφ) καὶ δημοσιευθέντα μετὰ κακῆς εἰκόνας ὑπὸ τοῦ N. Vulic ἐν Spomenik τῆς Σερβικῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας LXXI 1931 σελ. 174 ἀριθ. 458.

Εἰκ. 1. Κάτοψις τῶν ἐρειπίων τῆς ἀνασκαφῆς ἐν Φλωρίνῃ τῆς Ἄνω Μακεδονίας.

τα ἑνταῦθα κατὰ τύχην τινά. Τὰ ὑπὸ τὸ δάπεδον χώματα δὲν ἠρευνήθησαν, οὐδ' ἔσκαφη τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ἰσοπέδου τούτου τῆς πόλεως πρὸς Βορρᾶν μέχρι τῆς αὐτόθι πιθανῆς γραμμῆς τοῦ τείχους εἰς τὸ χεῖλος τοῦ λόφου περὶ τὰ 3 1/2 μ. βορείως τοῦ ἄκρου τῶν χώρων Α καὶ Β^α.

Εἰς τὸν **χώρον Α καὶ Β^α** εὐρέθησαν ὡσαύτως ὄστρακα μελαμβραφῆ, καί τινα μετ' ἐντύπων πολεμιστῶν, καὶ μέρος μήτρας προσώπου ζώου (τῆς αὐτῆς καὶ ἐν τῷ Α;).

Εἰς τὸν **χώρον Γ** ἐπὶ τοῦ ἀνθρακούχου καὶ κεκανμένου δαπέδου ὄστρακα κοινὰ καὶ μελαμβραφῆ ὡς ἐν τῷ Α. Φωλεὰ 55 ἀστραγάλων προβάτων ἢ αἰγῶν (τινὲς τετριμμένοι τὰς ἔξοχὰς πρὸς ἐπιπέδωσιν, ὡς γίνεται καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν ἀστραγαλιζόντων παιδῶν), ἄλλοι τινὲς περαιτέρω σποραδῆν, τεμάχιον πίσης καὶ χαλκοῦν νόμισμα Φιλίππου τοῦ 5^{ου} (ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου εὐρεθὲν τοῦτο ἐν τοῖς χώμασι). Πέντε πίθι παρὰ τοὺς τοίχους (τῶν 4 οἱ πυθμένες μένουσι κατὰ χώραν).

Εἰς τὸν **χώρον Δ**, ὅστις φαίνεται ἀλλή οἰκίας συνεχομένης, εὔρηται ἄλλη ἔστια ἔστρωμένη δι' ὄστράκων καὶ κεράμων καὶ ἐσκληρυμένη ὑπὸ τοῦ πυρός. Βορείως αὐτῆς δοκὸς ἀπηνθρακωμένη ἴσως ἐκ θύρας τινὸς ἀνοιγομένης πρὸς ἀνατολὰς (ὁ αὐτόθι τοῖχος δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀποκεκαλυμμένος κατὰ τὰ δύο πρόσωπα, ὡς δεικνύει τὸ σχέδιον). Πολλοὶ ἤλοι εὐρέθησαν, ὧν ἄλλοι μὲν στρογγυλοκέφαλοι, ἄλλοι δ' ἀτεχνότεροι ἔχοντες ἀντὶ κεφαλῆς τοιαύτης κεκαμμένον τὸ ἄνω ἄκρον πρὸς ἐν σημεῖον διὰ σφρηλατήσεως. Ἐπειδὴ πανταχοῦ εὐρέθησαν ἤλοι, θὰ ἠδύναντο νὰ διακριθῶσιν αἱ οἰκίαι καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ἤλων, οὗς προετίμων, ἀλλὰ δυστιγῶς ἀνεμείχθησαν. Μόνον εἰς Η καὶ ΗΗ εἶνε ἠκριβωμένον, ὅτι οἱ ἤλοι ἦσαν στρογγυλοκέφαλοι. Δύο καλύμματα πίθων εὐρέθησαν ἄνευ πίθων. Προσέτι δὲ ὄστρακα σκύφων μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων, μελαίνων κυλίκων ὡς ἐν Α, Β, τεμάχια πίσης, τεμάχια ὑαλίνων ἀγγείων ὀλίγα, ἀγνῦθες πρὸς τὸ Ε.

Εἰς τὸν **χώρον Ε** ὁ ἀπὸ νότου εἰσερχόμενος τοῖχος λείπει εἰς τὰ σγέδια τοῦ ἡμερολογίου μου καὶ νομίζω, ὅτι ὁ κ. Μενιδιάτης παρηρημήνευσε λίθους τινὰς ἀποτεθέντας αὐτόθι. Ἡ βορειανατολικὴ γωνία τοῦ δωματίου τούτου εἶνε ἐσχηματισμένη ὡς ἔστια διὰ τοιχαρίου καὶ ἀνιψώσεως τοῦ χώρου διὰ χειροπληθῶν λίθων. Ἐστίαν τοιαύτην ἐν τῇ γωνίᾳ δωματίου εὔρον καὶ παρὰ τὰς Ἀθήνας εἰς οἰκίαν τοῦ 5^{ου} π. Χ. ἐν Παιανίᾳ (παρὰ τὸ Λιόπεσι). Καὶ εἰς τὸ Ε εὐρέθησαν ὀλίγα ὑάλινα ὄστρακα, ἀλλ' ἐλάχιστα πήλινα. Ἐκατέρωθεν τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ χώρου Ε, τοῦ χωρίζοντος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ζ εἶχα σκάψει πέρουσι.

Κατὰ τὸν **χῶρον Ζ** ἐπιπολαίως εὐρέθη μεταγενέστερον τοιχάριον ἀποτελούμενον ἐκ μιᾶς σειρᾶς λίθων κατὰ πλάτος καὶ μῆκος. Ὡς ἄλογον καὶ ἄσχετον πρὸς τὰ βαθύτερον κείμενα ἑρείπια διελύθη. Παρὰ τὸν μεσότοιχον πρὸς τὸ Ε πέρυσιν εὔρον ἱκανὰ ἀγγεῖα, ὧν μία λάγυνος (πρβλ. Λεγoux, Lagynos Ν° 125). Ἐφέτος εὔρον ὄστρακα ὑάλινα ὀλίγα, στρώμα παχὺ ἀχνῶδες οἰονεὶ ἀλεύρου κεκαυμένου, ἕνα φασιόλον κεκαυμένον, χειροποίητον μικρὸν ἀγγεῖον πλήρες τέφρας τινός, ἥλους καὶ ἕνα πίθον.

Εἰς τὸν **χῶρον Η**, ὅστις μετὰ τοῦ ΗΗ καὶ Θ^α ἀποτελεῖ συγκρότημα ὡς μία οἰκία, εὐρέθησαν πολλὰ ὄστᾶ ζώων (προβάτων, χοίρων) ἐκ τροφῶν, δύο μαχαίρια, μία ἀξίνη ἀμφίστομος (ἐν στόμα πρὸς σκαφήν, ἐν πρὸς κοπήν), μία σιδηρᾶ βαλανοδόκη (τὸ εἰς τὴν παραστάδα τῆς θύρας μέρος τοῦ κλείθρου, εἰς ὃ εἰσέρχεται ὁ σύρτης, ὅταν ἡ θύρα εἶνε κλειστή), πολλοὶ ἥλοι στρογγυλοκέφαλοι, μία κλεῖς, μία ξύστρα ζύμης, μέγα πλήθος ὄστράκων ἀγγείων κοινῶν, σκύφων μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων, ἐνὸς μετὰ πλειόνων εἰκόνων συνουσίας καὶ ὁ μικρὸς ἀκέραιος ἀρχαῖζων χαλκοῦς Ἐρμῆς τετραγώνου ἐργασίας.

Εἰς τὸν **χῶρον ΗΗ** εὐρέθη ὀστεῖνον κόσμημα πλακῶδες διὰ ῥόμβων καὶ τριγῶνων ἐσχηματισμένον (ἴσως ἐπικάλυμμα λαβῆς τινος), κλειδομάχαιρον (ὡς λέγεται ἐν Μακεδονίᾳ ὁ ἐγχώριος σουγιάς), μία κλεῖς. Δύο μεγάλοι πίθοι ἀκέραιοι ἦσαν κατορωρυγμένοι ἱκανῶς εἰς τὸ ἔδαφος. Τούτων ὁ εἰς ἐξήχθη καὶ μετεκομίσθη εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς πόλεως. Ἐντὸς δὲ τῶν χωμάτων, ἐν οἷς ἦτο κεχωσμένος, εὐρέθησαν δύο λίθινα ἐργαλεῖα νεολιθικά, τὸ μὲν πέλεκυς πρᾶσινωπὸς τὸ δὲ ὡς σφῦρα ἐπὶ θιάτερα ὑπομέλανος λίθου.

Εἰς τὸν **χῶρον Θ^α**, ὅστις φαίνεται ὡς ἀλλὴ τῆς οἰκίας, ὑπάρχει ἀνά .Ις μῦλος ἐστερεωμένος εἰς ὕψος ὁ μὲν εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν ὁ δὲ εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν, εὐρέθησαν δὲ καὶ τῶν ἐλευθέρως χειροκινήτων ἐπιμυλίων μέρη. Ὁ μεσότοιχος πρὸς τὸ Θ^β πεπτωκώς. Οἱ παρὰ τὴν θύραν τοῦ Η πίθοι ἴσως ἐδέχοντο τὸ ὑέτιον ὕδωρ τῆς στέγης αὐτοῦ ὡς καὶ ὁ παρὰ τὴν θύραν τῆς ἀλλῆς, πρὸς τὸ Θ^β τὸ ὕδωρ τοῦ αὐλείου προπύλου. Ἐνταῦθα εὐρέθη τῆς θύρας ἡ βαλανοδόκη. Ἐνδοτιέρω δὲ πλαγγόνος μέσον σῶμα, τεμάχια μαρμαρίνης λεκανίδος εὐθρύπτου ὡς ἄλλας, ἐπειδὴ τὸ ἐγχώριον μάρμαρον τοῦτο φθίρεται οὕτω (ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εὔρον θραύσματα εὐθρύπτα ὡσεὶ ἐκ συντριβέντος ἀγάλματος ἀυλακῶδη, ἀλλὰ οὐδεὶς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἂν εἶνε αἱ αὐλακες χρόνιαι διαβρώσεις ἢ λαξεύσεις). Εὐρέθη ἐπίσης ἐνταῦθα ἀργυροῦν ἐνώτιον κεκοσμημένον συρματερῶς (filigran) διὰ κεραννοῦ. Παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν σιδηροῦν κλαδευτήριον εἰς τρία τεμάχια.

Εἰς τὸν **χῶρον Θβ** εὐρέθησαν τεμάχια μυλοπετρῶν, δύο κοινὰ μετρίου μεγέθους ὑδρῖαι δίωτοι βεβλαμμένοι ὀλιγώτερον τοῦ συνήθους. Φαίνεται, ὅτι καὶ ἐδῶ ἦτο αὐτὴ καὶ δὲν κατέπεσον ἀποτόμως βάρη κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς πόλεως. Ὁ σημειούμενος πίθος ἦτο διερρηγμένος καὶ ἐστερεωμένος μολύβδῳ, ὡς εἶνε γνωστὸν καὶ ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος· ὥστε δὲν ἐχρησίμειε πρὸς φύλαξιν ὑγροῦ τινος.

Εἰς τὸν **χῶρον Θγ** πολλὰ ἀγγεῖα κοινά, πολλὰ ἀγνῦθες καὶ τεμάχια μυλοπετρῶν. Ὁ πρὸς ἀνατολὰς πίθος περιεῖχε τὸν κεκαυμένον σῖτον μετὰ βρίζης (μέρος ἐκομίσθη εἰς Ἀθήνας, μέρος ἔμεινεν εἰς τὸ Γυμνάσιον Φλωρίνης).

Εἰς τὸν **χῶρον Ι** εὐρέθη τὸ στόμιον πίθου τὸ φέρον τὴν σφραγίδα ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ (τὸ ὄνομα ἦτο καὶ ἐν Μακεδονίᾳ εὐχρηστον προβλ. Παρμενίαν Hoffmann *Die Makedonen* 194 Δήμιτσα III σ. 65, 78 κ. ἀ. Ἀθηνᾶ 1913, 477 1900 σ. 70 ἐξ. — περὶ «παραμονῆς» δούλων — *J. H. St.* 33, σ. 321. Ἀρχ. Δελτ. 1923 226), χαλκῆ ἀρύταινα, σιδηρᾶ ξύστρα ζύμης, μακρὸν κοχλιάριον ὡς ἱατρικῆς χρήσεως καὶ πόρπη χαλκῆ.

Εἰς τὸν **χῶρον Κ** πλὴν ἀγγείων εὐρέθησαν ἀμφιπέλεκτον σιδηροῦν, λόγχη, καὶ θραβδῶδες τι χονδρὸν σιδηροῦν εἰς τεμάχια.

Εἰς τὸν **χῶρον Κα** ὑπάρχει ψηφιδωτὸν δάπεδον ἄδρον διὰ ποταμίων χαλίκων ἐν κοινῷ πληθῶ, εὐδιάλυτον, καὶ ἐν αὐτῷ κεχωσμένος πίθος. Πιστεύω, ὅτι ὁ χῶρος οὗτος, προσιτὸς ἐκ τοῦ Κ διὰ θυρίδος, θὰ ἦτο ἐστεγασμένος. Ὅπισθεν τοῦ χώρου τούτου πρὸς νότον εἶνε ἴσου πλάτους συνέχεια διηρημένη διὰ τοιχαρίου γωνιώδους οὕτως, ὥστε μόνον ὡς βᾶσις κλίμακος καμπτομένης ἐρμηνεύεται, ὡς νομίζω. Ἄν ἔχω δίκαιον, τότε τὸ οἰκίδιον τοῦτο εἶχεν ἄνω ὄροφον. Ἡ κλίμαξ εἶνε πλάτους ἀναλόγου πρὸς τὸ μεταξὺ Κ καὶ Κα θύρωμα. Ὁ βίος λοιπὸν ἦτο πενιχρός, τὰ σκεύη μικρά, τὰ ἀνοίγματα τῆς συγκοινωνίας ἀνάλογα. Ὀλίγα ὄστρακα εἰς τὰ ἀβαθῆ χῶματα.

Εἰς τὸν **χῶρον Δ**, ἐπίσης ἀβαθῆ καὶ τεταραγμένον, εὐρέθη πυρά, οἷα εἰς τὸ Α καὶ Δ. Τὰ ὄστρακα πίθων καὶ ἀγγείων κεκινημένα καὶ πιθαινώτατα ἔλλιπῆ.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐξετάσεως δύνανται μὲν νὰ διακριθῶσι μετὰ πιθανότητός τινος οἰκίαι τινές ὡς 1) ἢ Α, Β, Β^α, Γ 2) ἢ Η, Η Η, Θ^α, ἀλλὰ δόδος οὐδεμία, ἐκτὸς ἂν εἶναι διάβασίς τις τὸ ἀνοίγμα μεταξὺ Θ^α καὶ Θ^β Θ^γ, ἀδοκῆτως, εἰς ἐμὲ τουλάχιστον, στενή, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο διδακτικῆ.

Ἡ μέλλουσα ἀνασκαφή θὰ διευκρινήσῃ τὰ πράγματα.

Συνελέχθησαν δὲ sporoάδην καὶ τινὰ ὄστρακα παλαιὰ τοῦ γεωμετρικοῦ εἶδους τῶν εὐρεθέντων ἐν Μπουμπούσι τοῦ Ἀλιάκμονος (Heurtley, *Annual of the Br. School at Athens* 1926-7 σ. 158 ἑξ.), ὥστε πιστοῦται οὕτω, ὅτι καὶ ἐν προϊστορικοῖς χρόνοις κατοικεῖτο ὁ λόφος τῆς Φλωρίνης ἐπὶ τῷ στομίῳ τῆς πρὸς Ἴλλυριαν καὶ ἐξ Ἴλλυρίας διαβάσεως.

ANT. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

5. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΘΕΡΜΩ.

Μετὰ διακοπὴν ἑπτὰ ἐτῶν ἐπανελήφθησαν ἐφέτος αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Θέρμου καὶ ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουλίου μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου ἔγινεν εἰς τὸν ἤδη παλαιὸν τοῦτον ἀνασκαφικὸν τόπον σημαντικὴ ἐργασία μὲ ἱκανὴν ἐπιτυχίαν. Εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ γενναιοδωρίαν τῶν Ἀδελφῶν Παππαστράτου, τῶν ἐκ τοῦ γειτονικοῦ Ἀγρινίου περιφημῶν βιομηχάνων, ὀφείλονται κατὰ πρῶτον λόγον τὰ ὕλικά μέσα, εἰς τὰ ὅποια τὸ Ὑπουργεῖον προσῆλθεν ἐπικουρον διὰ ποσοῦ μικροτέρου. Εἶχε προμελετηθῆ κυρίως ὁ κατὰ τὸ δυνατὸν τέλειος καθαρισμὸς ὀλοκλήρου τοῦ ἔκπαλαι ἀνασκαφέντος χώρου πρὸς σύνταξιν γενικοῦ σχεδίου καὶ ἡ συμπληρωματικὴ ἔρευνα εἰς τινὰ σημεῖα τοῦ προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ περὶ τοὺς ναοὺς, παραμείναντα ἄθικτα κατὰ τὰς παλαιότερας ἐργασίας. Ἄλλ' ὅπως πολλάκις συμβαίνει, ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας καὶ τὰ γενόμενα εὐρήματα παρέτρεψαν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς προθέσεως. Ἡρευνήθησαν ἐκτεταμένοι χώροι, τῶν ὁποίων ἡ σημασία δὲν ὑπελογίζετο καὶ κατ' ἀνάγκην ἔμειναν ἄλλοι ἀνέπαφοι, χρειαζόμενοι νέαν προσπάθειαν.

ΝΔ τοῦ Μουσείου καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας κρήνης ἐπεμείναν καθ' ὅλην τὴν περίοδον εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν βαθυτέρων στρωμάτων χώρου 20×25 μ., ἐπειδὴ κυρίως ἐντεῦθεν ἐξήγοντο ἀφθονώτατα συντρίμματα, μικρὰ ἢ μεγάλα, ἀνήκοντα εἰς ὄλας σχεδὸν τὰς ἀρχαίας κερσμώνσεις τῶν ναῶν. Ἐπειδὴ τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος κατὰ τὸν χώρον τοῦτον ἔκειτο 3-4 μέτρα βαθύτερον τοῦ ἀνατολικῶς καὶ ἐγγὺς κειμένου βωμοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Θερμίου, παρέμεινε καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἀκατάσκευον καὶ ἐχρησίμευε κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν εἰς τέλεσιν θυσιῶν καὶ ἀπόθεσιν τῶν ἀχρηστευθέντων κεράμων. Τὰ ἀπορρίμματα, ἐννοεῖται, ἀπετέλουν δι' ἡμᾶς εὐπρόσδεκτον θησαυρόν. Εὐρίσκοντο κανονικῶς μικρὸν ὑπὲρ τὸ φυσικὸν ἔδαφος εἰς στρωμα πάχους, 0.4-0.5 μ., διακοπτόμενον κατὰ τὸ μέσον περίπου ἢ σκεπαζόμενον μὲ χρώματα μελανὰ, συντρίμματα ἀνθράκων καὶ τέφραν. Ἐπειδὴ τὸ ἐπίστρωμα τῆς τέφρας ἐξετείνεται πανταχοῦ, ἐντὸς αὐτοῦ δὲ καὶ